

ЛЕКЦІЯ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Загальна характеристика та тенденції ринку перестраховування
2. Види, функції та принципи міжнародного ринку перестраховування
3. Вплив міжнародного ринку перестраховування на Україну

1. Загальна характеристика та тенденції ринку перестраховування

Перестраховування – це окремий фінансовий механізм страхування, за допомогою якого страховики підтримують рівень своєї платоспроможності та виконують покладені на них зобов'язання. Ціль перестраховування полягає в захисті страховика від можливих фінансових втрат, які він понесе за укладеними договорами страхування, якщо не захиститься перестраховуванням. Рівень захисту в кожному випадку визначається договором перестраховування. За допомогою перестраховування страховик може збільшити ємність свого страхового портфелю шляхом підписання договорів прямого страхування за ризиками, які перевищують за своєю повною вартістю його фінансові ресурси. Завдяки перестраховуванню страхова компанія підтримує необхідну рівновагу у своїй діяльності, яка постійно знаходиться під впливом багатьох факторів.

До таких факторів відносяться і випадкові коливання в розвитку збитковості, і ймовірність катастроф, які спроможні спричинити колосальні збитки, особливо в ситуації кумуляції збитку, коли страховик несе відповідальність за багатьма страховими полісами через одну подію. Сучасний ринок перестраховування має такі тенденції:

- географічна диверсифікація перестрахового бізнесу, тобто залучення перестраховиків у перерозподіл прийнятих ризиків в цілях стабілізації світового страхового ринку; розвиток нових напрямів обслуговування клієнтів, надання послуг в області інформаційних технологій;

- головним фактором забезпечення фінансової стійкості перестрахових організацій є досконале управління ними. Основними характеристиками перестраховування, які визначають його сутність, є: перестраховування є окремим самостійним сегментом страхування; ризик, взятий на себе страховиком за прямим договором страхування, називається оригінальним ризиком і являється основним об'єктом договору перестраховування; другою стороною за договором перестраховування може бути тільки страховик. Функціональна система перестраховування є доволі складною, вона включає в себе сукупність учасників ринку перестраховування, принципів, видів та форма перестраховування, які взаємодіють між собою та утворюють ринок перестраховування (рис. 1).

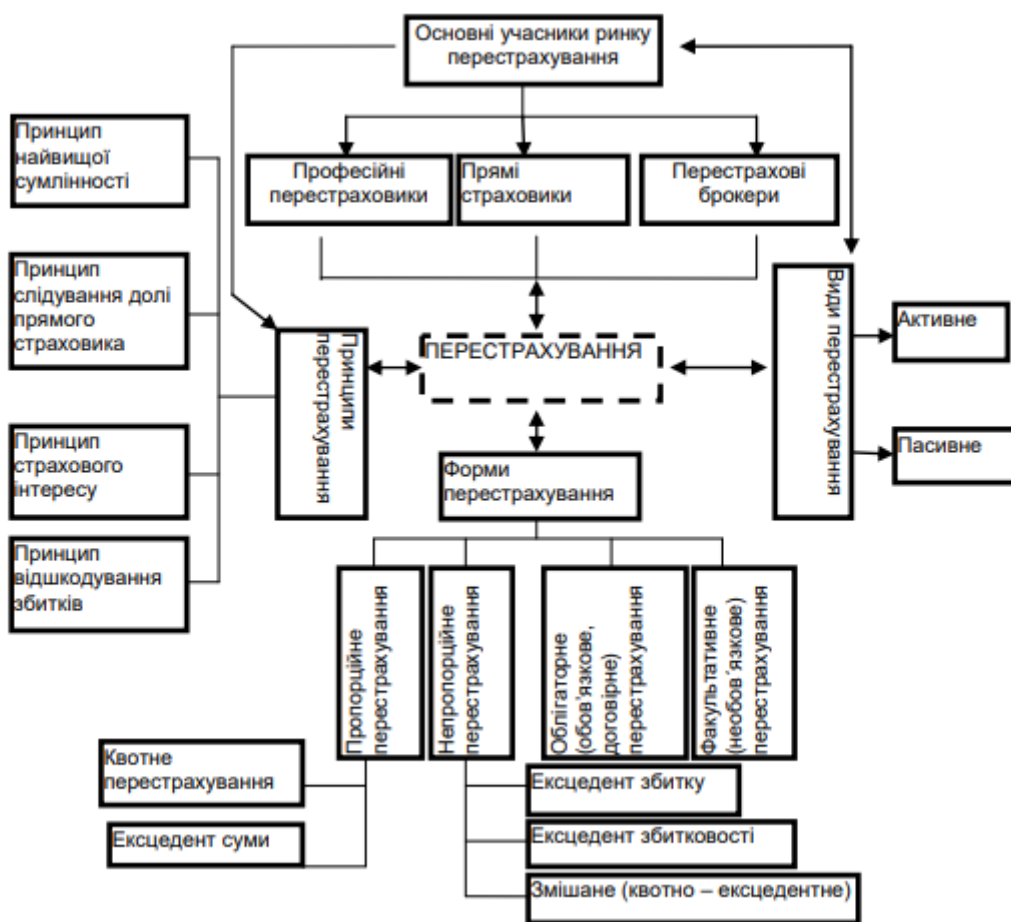

Рис. 1 - Характеристика ринку перестраховування

Під час дослідження ринку перестраховування необхідно враховувати його схильність до циклічного розвитку, що безпосередньо впливає на фінансові показники діяльності компанії. З метою подальшого аналізу, проміжок часу між двома однаковими періодами (або майже однаковими) галузі перестраховування, буде називатися циклом розвитку перестраховування. Загальна тривалість циклу вимірюється зазвичай часом між сусідніми вищими або двома сусідніми нижчими точками активності. Відповідно, тривалість спаду вимірюється часом між вищою і наступною нижчою точками рівня цін, а підйому – часом між нижчою і наступною вищою точками. Таким чином, в структурі циклу виділяють вищу (пік) і нижчу точку активності і лежать між ними фази спаду (реcesії) і підйому (експансії). Експертами Swiss Re було висунуто припущення, що цикл всіх сегментів перестрахового ринку і середня його тривалість складає 7 років. Статистичні данні Американської перестраховальної Асоціації дозволяють підтвердити цю теорію. Під час розгляду статистичних даних за двадцяте сторіччя вдалося виділити інтервал циклу приблизно в 7 років. Однак, необхідно відзначити, що проведений аналіз дозволив зробити додатковий висновок про те, що довжина циклу має тенденцію до скорочення.

Визначено, що цикл є характерною рисою галузі перестраховування, який проявляється у вигляді жорсткого і м'якого ринку; даний цикл має тенденцію до синхронності у всіх країнах, що є безумовним підтвердженням глобалізаційних проявів у галузі; в основі періоду "жорстких ринків" 1969/70, 1975/76 і 1985/86 рр. в США і 1990/91 рр.

Наслідком зазначених причин є: скорочення перестраховальних ємностей по всіх видах страхування; підвищення вартості наданого перестраховального покриття; ретельний відбір ризиків в цедента. Одним з найважливіших факторів зміни корпоративної структури на світовому ринку перестраховування протягом досліджуваного періоду стали злиття, поглинання і формування найбільших міжнародних перестрахових груп.

Потреби мультинаціональних клієнтів (ТНК), що вимагають для свого обслуговування величезних власних коштів і капіталу страхових / перестрахових компаній, призводять до необхідності концентрації на ринку перестраховування. Головними джерелами цих процесів у сфері перестраховування, що є невід'ємною частиною світового фінансового ринку, стають всесвітньо орієнтовані стратегії, при яких перестраховий капітал концентрується і централізується на основі процесів злиттів, поглинань і реструктуризації компаній.

2. Види, функції та принципи міжнародного ринку перестраховування

У ХХІ ст. на світовому ринку перестраховування сформувалися такі центри: США, Центральна Європа, Японія та Бермуди. Останні, за оцінками експертів, акумулюють близько 10% світової перестрахової премії .

Лідерами на ринку перестраховування є такі компанії, як Swiss Re, Munich Re, General Colon Re, Lloyd's. Найбільший ринок перестраховування має США, причому велика частина його операцій зосереджена всередині країни.

Перестрахові компанії Німеччини, Великобританії та Швейцарії, навпаки, працюють на експорт перестрахових послуг. Сучасний перестраховий ринок має такі особливості [6]:

- географічна диверсифікація перестрахового бізнесу, тобто залучення перестраховиків у перерозподіл прийнятих ризиків в цілях стабілізації світового страхового ринку;

- розвиток нових напрямів обслуговування клієнтів, надання послуг в області інформаційних технологій;

- вдосконалення управління перестраховими організаціями як головний фактор забезпечення фінансової стійкості.

На ринку перестраховування продовжується концентрація капіталу, зумовлена процесами глобалізації в економіці і постійно зростаючою

потребою в більших перестрахових ємкостях. Цей процес веде до формування найбільших перестрахових груп. Концентрація бізнесу на основі злиття та поглинання супроводжується зменшенням кількості перестрахових компаній.

Отже, перестраховування – це система економічних відносин, в процесі яких страховик, приймаючи на страхування ризику, передає частину відповідальності за ними, з урахуванням своїх фінансових можливостей, на узгоджених умовах іншим страховикам з метою створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення фінансової стійкості і рентабельності страхових операцій. Перестраховування розширює можливості прямого страховика, представляючи собою складну процедуру вторинного перерозподілу страхового ризику на світовому страховому ринку. На рис. 2. представлений процес передачі ризику.

Рис. 2 Схема передачі ризику в перестраховування

Відносини перестраховування на світовому ринку будуються на таких основних принципах:

- принцип найвищої сумлінності;
- слідування долі прямого страховика;
- принцип страхового інтересу;
- принцип відшкодування збитків.

Принцип найвищої сумлінності полягає в тому, що перестраховальник зобов'язаний до підписання договору дати перестраховику повну і достовірну інформацію про ризик, який передається та повідомляти про всі зміни, які впливають на ступінь ризику протягом всього періоду перестраховування.

Порушення даного принципу тягне за собою відмову перестраховика сплачувати відшкодування.

Принцип слідування долі прямого страховика полягає в тому, що перестраховик зобов'язаний:

- 1) виконувати свої обов'язки в тому випадку, якщо перестраховальник сплатив страхове відшкодування страховику;
- 2) здійснити виплату перестраховальнику страхового відшкодування у відповідності з часткою своєї участі.

У відносинах сторін договору перестраховування велике значення має також принцип послідовності рішень та дій страховика, який означає, що перестраховик завчасно погоджується з волевиявленням перестраховальника при регулюванні ним страхових збитків за договором прямого страхування.

Розрізняють вихідне (активне) та вхідне (пасивне) перестраховування. Активне перестраховування полягає в передачі ризику в перестраховування, пасивне – в його прийнятті. При цьому одна і та ж сама страхова компанія може одночасно проводити як активне, так і пасивне перестраховування.

На міжнародному перестраховому ринку реалізується так званий принцип обміну інтересами, у відповідності до якого здійснюється взаємозв'язок перестраховиків між собою. Даний принцип припускає, що операції з передачі та з прийому ризику за певний проміжок часу врівноважують одна одну. Ризик, який передається, називається аліментом, а який приймається – контраліментом. Основним завданням перестраховування є вторинний перерозподіл ризику. Дана особливість полягає в тому, що страхова компанія спроможна надати страхувальнику тільки ту гарантію, яка відповідає його фінансовим можливостям.

Страховик не спроможний досягти таких результатів самостійно. страхова компанія може виконати свої зобов'язання через перестраховування, тобто розподілити ризик між собою та іншою страховою компанією. За умови перестраховування перестраховик бере на себе значну частку ризику чи гарантії, а інша частина ризику, яку цедент залишає за собою, є власним утриманням.

Як правило, на кожного перестраховальника припадає різна частка покриття. Завдяки цьому страховик, котрий передає ризики в перестраховання, збільшує свої можливості щодо прийняття ризиків у десятки разів.

Можна також визначити вторинні функції перестраховання.

Серед яких виділяють такі:

– за допомогою перестраховання можна застрахувати досить дорогі та специфічні ризики; – перестраховання дає можливість запровадити та поширити нові види страхування.

– за допомогою перестраховання страхова компанія має можливість створити в перспективі збалансований портфель, який необхідний страховику для контролю за своєю середньостроковою та довгостроковою політикою.

– у випадку, коли перерозподіл ризику здійснюється між резидентами та нерезидентами, перестраховання набуває форми зовнішньої торгівлі. Це, так званий, «невидимий» експорт – імпорт. Факультативне (необов'язкове) перестраховання історично з'явилося першим на міжнародному страховому ринку.

Цей метод полягає в тому, що п страхова компанія – цедент (перестраховик), яка передає ризик, немає жодних довгострокових зобов'язань по перестрахованню ризиків перед перестраховальником (страховою компанією, яка приймає ризик). В свою чергу перестраховальник (цесіонер) також немає жодних довгострокових зобов'язань щодо прийняття ризиків в перестраховання перед даним цедентом (першою страховою компанією, яка передає ризики). Цесіонер може не погодитися з пропозицією цедента підписати договір перестраховання; може погодитися прийняти участь в даному договорі частково або повністю. Більш того, перестраховик (цесіонер) може запропонувати додаткові умови перестраховання ризику.

Сутність договірного перестраховання полягає в тому, що між учасниками перестрахових відносин підписується довгострокова угода про перестраховання, згідно якої страховик – цедент зобов'язаний передавати, а перестраховики приймати в перестраховання всі ті ризики, характер та розміри

яких точно прописані в умовах цієї угоди. При договірному перестрахованні цедент сплачує перестраховику –цесіонеру із загальної суми страхової премії відповідну частку, розмір якої залежить від групи та виду перестраховання, а цесіонер сплачує при страховому випадку свою частку відшкодування у відповідності з умовами договору перестраховання. Договірне перестраховання має певні переваги в порівнянні з факультативним.

По – перше, воно вигідне цеденту, так як всі обговоренні ризики гарантуються пере страховим захистом.

По – друге, при договірному перестрахованні охоплюється весь страховий портфель цедента по прийнятому виду ризиків або значна його частина. По – третє, цей метод дешевший за факультативне для обох сторін.

Пропорційне перестраховання означає, що ризик, який потрібно перестраховувати, буде розподілений між цедентом та перестраховиком на основі фіксованого відсоткового співвідношення, яке визначає долю перестраховика:

- по всіх збитках (повних або часткових);
- в оригінальній премії.

Непропорційне перестраховання полягає в тому, що страхова відповідальність перестраховика – цесіонера не залежить від власного утримання цедента, тобто розрахунки між ними будуються на основі або кінцевих фінансових результатів цедента, або на основі дуже великих збитків. Це означає, що по певним договорам та збиткам перестраховик може не виплачувати відшкодування, якщо розмір збитків менший раніше запланованих лімітів. Кожна форма перестраховання виділяє певні види договорів, такі як договір квотного перестраховання, ексцедента суми, ексцедента збитку та ексцедента збитковості. Таким чином, необхідність і передумови проведення перестраховання впливають не тільки з природи економічної категорії страхування, але й специфіки страхової організації, як господарюючого суб'єкта з підвищеними вимогами до його фінансової стійкості.

3. Вплив міжнародного ринку перестраховування на Україну

Найбільшими партнерами вітчизняних страховиків за вихідним перестраховуванням є Російська Федерація (частка ризиків, переданих вітчизняними страховиками на перестраховування в 2014 р. складає 18%) та країни Європейського Союзу (частка ризиків, переданих вітчизняними страховиками на перестраховування в 2014 складає 75%), частка США складає не більше 2% премій переданих у перестраховування.

Ринки перестраховування країн ЄС для вітчизняних страховиків є пріоритетними через низку факторів:

- зручне територіальне сполучення дозволяє економити час та фінансові ресурси при веденні страхового та перестрахового бізнесу (проведенні андеррайтингової політики, врегулювання страхових випадків);

- перейняття вітчизняними страховиками передового досвіду європейських компаній щодо ведення перестрахових операцій (ринку перестраховування Великобританії, ринок Ллойд, перестрахові ринки Німеччини, Франції). Не менш важливим та цікавим для України є ринок перестраховування США як один із найбільших та фінансово потужних ринків світу.

Пріоритетним для вітчизняних страховиків є робота на перестрахових ринках країн Східної Європи (особливо, країн СНД) через спорідненість економік, схожість методів управління ризиками, наближеність ментальності населення. Здійснювати перестраховий бізнес в цих країнах з одного боку простіше з позиції схожості економічних систем, проте, має і ряд недоліків:

- забюрократизованість супроводжувальних процедур в процесі здійснення перестрахової діяльності;

- недостатньо тривалий досвід сталого розвитку ринку перестраховування.

Перестраховування виступає важливим сектором світового страхового ринку. Формування попиту та пропозиції на перестрахову послугу на міжнародному рівні зумовлено бурхливим розвитком світового господарства,

глобалізаційними процесами в світовій економіці, нарощенням фінансових ресурсів перестрахових компаній, появою нових ризиків, які необхідно страхувати і перестраховувати.

Характерні особливості сучасного світового страхового простору:

- зосередження (концентрація) капіталу страховиків та перестраховиків в ключових центрах (США, Канада, ЄС);

- формування транснаціональних груп, які поєднують банківський, страховий, перестраховий, інвестиційний капітал (AIG, Allianz, AXA, Berkshire Hathaway);

- значний вплив на світовий ринок мають найбільші перестрахові посередники (Aon, Besso Insurance Group Limited, MAI CEE Insurance Brokers, Marsh&McLennan Companies, Oakeshott Insurance Consultants Ltd., Willis Group Holdings);

- зростають вимоги до впровадження нових підходів в андеррайтинговій політиці та визначенні ціни на страхування та перестраховування (транспортна телематика);

- зміна традиційних підходів щодо надання послуг зі страхування та перестраховування відповідно до потреб інформатизованого суспільства (впровадження електронного полісу, укладання договорів страхування та перестраховування онлайн);

- збільшення величини страхового портфелю за рахунок охоплення інноваційних ризиків: політичних, екологічних ризиків;

- урбанізація та нарощування темпів споживання природних ресурсів призводить до кумуляції страхових подій (техногенна катастрофа на АЕС «Фокусіма-1» в Японії, тайфун «Хайян» в Малайзії, тайфун «Катрина» в США).

Зростання економічних наслідків від природних катастроф у світі є вагомим фактором нарощення місткості вітчизняного страхового ринку за рахунок капіталізації існуючих страховиків та створення нових суб'єктів ринку перестраховування – професійних перестраховиків, які зможуть

утримувати значні за обсягом катастрофічні ризики або ж приймати участь у їх розподілі.

На світовому страховому ринку простежується тенденція до нерівномірного територіального розподілу послуг. У регіонах з високим рівнем економічного розвитку ринки страхування є більш потужними і тому здійснюють вагомий вплив на розвиток міжнародних страхових відносин.

Особливості ринку перестраховання кожної з країн визначають тенденції розвитку світового ринку перестраховання, які можна прослідкувати за рядом факторів впливу. Одним з таких факторів є позиціонування за основними показниками розвитку конкретного ринку перестраховання.